

XVI. yüzyılda gayrimüslim bir İstanbul köyünün on yılı

Kadıköy'ün Osmanlı dönemi boyunca bir köy halini almasının nedeni, Üsküdar'ın, fetihten sonra önemli bir liman ve yerleşim merkezi olarak inkişaf etmesidir. Üsküdar, adeta İstanbul'un Asya'ya açılan bir kapısı olarak sürekli gelişmiş, dolayısıyla Kadıköy Üsküdar'ın gölgesinde kalmıştır.

Ö. Faruk Bahadır, >
Kenan Yıldız,
Müslüm İstekli

Çalışmamızın ana kaynağını, Üsküdar Mahkemesi'nin 9, 10, 11 ve 12 numaralı sicilleri oluşturacaktır. Osmanlı tarihî alanında sosyal ve iktisadi araştırmalara kaynaklık etmesi bakımından başvurulacak kaynakların başında bu Kadı sicilleri gelmektedir. İncelediğimiz sicillerin ait oldukları dönem 940-950 (1533-1543) tarihleri arası olup 11 yıllık bir periyodu kapsamaktadır. Bu sicillerde, Kadıköy toplum hayatıyla ilgili hemen her türlü sosyal, iktisadi, hukuki vs. meseleleri içeren kayıtlarla karşılaşmaktayız. Konu hakkında farklı bakış açısı sunabilmesi nedeniyle,

Osmanlı dönemi içinde İstanbul'da gezmiş ve gördüklerini kaydetmiş olan Avrupalı seyyahların, Kadıköy ile ilgili olarak aktarmış oldukları bilgileri içeren seyahatnamelerden de faydalanılacaktır.

Kadıköy, Bizans'tan on yedi yıl evvel kurulmuş¹ ve kurulduğu dönemden itibaren çeşitli istilalara maruz kalmıştır.² Herodotus'un aktardığına göre, Megaralı Byzas (Bizans'ın kurucusu) kuracağı şehrin yeri için bir kâhine danışmış ve aldığı cevap "Körler şehri karşısında" olmuş. Byzas, Sarayburnu'na kadar gelmiş ve Kadıköylüleri, Sarayburnu gibi cazip bir yeri bırakıp, Kadıköy gibi alelade bir yeri tercih etmelerinden dolayı, körlükle itham etmiştir.³ Kadıköy'ün tarihiyle ilgili ilk ve meşhur rivayet budur.

tasvir ettiği Kadıköy haritasında 400 civarında hane olduğu görülmektedir.⁶ İçinden çıkılması hayli güç olan bu mevzu üzerinde kesin bir şey söylemek mümkün görünmemektedir.

Kadıköy'ün nüfus yoğunluğunu Rumlar teşkil etmekteydi. 16. yüzyılda burada bir kilisenin bulunduğunu da Lubenau eserinde kaydetmiştir.⁷ Ayrıca, burada Müslüman nüfusun 16. yüzyılda yoğun olmadığı Müslümanlar için sadece küçük bir mescidin bulunmasından anlaşılmaktadır.⁸ Fakat, 17. yüzyılın başında 1612 yılında bu mescit yıkılmış ve yerine bugün de mevcut olan Osman Ağa Camii inşa edilmiştir.⁹ Bu ise 17. yüzyılda Müslüman nüfusun artmış olduğunun önemli göstergelerinden biridir.

Üsküdar Kadı Sicillerindeki Kadıköy

Üsküdar Mahkemesi'nin Hicri 940-950 yıllarını kapsayan 9, 10, 11 ve 12 numaralı Kadı defterlerinde Kadıköy'le ilgili olarak 142 adet hüccet mevcuttur. Bu kayıtlar; şahıs borcu, kefalet, mukataa, vakıf, kayıp mal, satış, miras, tereke, monopolye, mala kasd, darp, hile, içki içme, küfür, zina, boşanma ve vesayet konularını içermektedir. Bunların dışında, Kadıköy'de yakalanan kaçak kölelerle ilgili de 23 adet kayıt vardır. Hüccetlerden 12 tanesi, okunamaması veya belgelerin

Ö. Faruk Bahadır, Kenan Yıldız, Müslüm İstekli, Gençler Tarix Yazıyor Yarışması 2001'de dördüncü olan bu eseri halen Marmara Üniversitesi Arşivcilik Bölümü'nde son sınıf öğrencisi üç araştırmacı, Ö. Faruk Bahadır, Kenan Yıldız, Müslüm İstekli, birincil kaynaklara dayanarak büyük bir titizlikle hazırlamışlar.

Eserde, günümüzde İstanbul'un en büyük ilçelerinden olan Kadıköy'ün 16. yüzyılda nüfus ve ekonomi bakımından büyümeye, İslamlaşmaya ve değişmeye başlayan sosyal ve ekonomik yapıları inceleniyor.

Kadıköy'ün nüfusu hakkında, Osmanlı dönemi için farklı rakamlar verilmektedir. Evliya Çelebi 1630-40 yılları arasında Kadıköy'de bir Müslüman, yedi Rum mahallesi bulunduğunu ve bu sekiz mahallede toplam 800 hane nin mevcut olduğunu söyler.⁴ Eremya Çelebi'nin *İstanbul Taribi* adlı eserini neşreden Hrand D. Andreasyan ise bu eserdeki bir notunda 17. ve 18. yüzyıllarda Kadıköy'de çoğunu Rumların oluşturduğu 100-120 fakir ailenin ikamet ettiğini zikretmektedir.⁵ Yine 17. yüzyıl sonu ve 18. yüzyıl başlarında III. Selim devrinde mimar Melling'in

ifadelerindeki yetersizlikler dolayısıyla araştırmaya dahil edilmemiştir. Geriye kalan 130 adet hüccetin bir kısmı, konusunun önemi ve aynı konudaki kayıtların çokluğuna bağlı olarak tek başlık altında incelenecektir.

Kadıköy'de Kefalet Sistemi ve Borçlanmalar

Kadıköy'le ilgili belgelerden 17 tanesi kefalet hüccetidir. Kefalet hüccetlerinden 11 tanesinde gayrimüslimlerin gayrimüslimlere, 3 tanesinde Müslümanların Müslümanlara ve bir tanesinde de gayrimüslimlere Müslümanların kefil olduğu görülmektedir. 17 adet hüccetten 8 tanesi mahallede yerleşmek üzere şahıslara, 7 tanesi de herhangi bir kişiye ya da beytülmal olan borca kefil olma hakkındadır. Borçlara dair kayıtlarda, para miktarı 835 akça ile 2000 akça arasında değişmektedir. Bu miktarlar o dönemde ortalama bir köle ya da ev fiyatına eşdeğer olan rakamlardır. Hicri 946 yılının Receb ayında, Mihal adlı bir gayrimüslimin 835 akça olan borcuna Bâli bin Aslıhan ve Hicri 950 yılının Cemaziyelevvel ayında Mihal bin Kosta ile Cafer bin Hızır'a Hamza bin Hızır kefil olmuştur. Bu durum büyük çoğunluğunu gayrimüslimlerin oluşturduğu 16. yüzyıl Kadıköy'ünde gayrimüslimlerle müslümanların gündelik hayatta birbirleriyle ticari ilişkiler kurabildiklerini ve bir güven ilişkisinin varlığını göstermektedir. Hicri 941 yılı ile 950 yılı arasındaki 9 sene içerisinde, sicillerde kefaletle ilgili sadece 17 adet kaydın olması, bu dönemdeki Kadıköy'ün nüfus yoğunluğunun az olmasından dolayıdır.

9-12 numaralı Üsküdar Kadılık Sicilleri'nde "Şahıs Borçları" başlığı altında toplayabileceğimiz 48 adet kayıt mevcuttur. Bu borçların 20'si elden alınan borçlar (karz-ı hasen) olup, geriye kalan 28 adet borç kaydı satılan bir mal, ortaklık hissesi, bostan pahası, ağaç, buğday vs. ile tespit edilemeyen bazı nedenlerden dolayıdır. Borçların miktarı 50 ile 2500 akça arasında değişmekte ve kayıtların % 40'a yakın bir kısmı (19 adet) 1000 akça ve üzerindeki borçlardır. Sicillerin ait olduğu dönemde ev fiyatlarının 1000-1500 akça civarında olması (bu borçların önemli

meblağlar olduğunu söylememize imkan vermektedir. Borç veren kişiler, genellikle Kadıköylü olmayıp Üsküdar, İstanbul, Nerdebanlı köyü gibi civar muhitlerdendir. Elden alınan borçların ne maksatla alındığının sicillerde kayıtlı olmaması, bu yüksek miktardaki borçlanmaların sebeplerini öğrenmemizi imkânsız kılmaktadır. Borçlu olanların 42'si gayrimüslim, 1'i Müslüman olup, 5'i belirli değildir. Alacaklılarınsa 38'i Müslüman, 8'i gayrimüslim olup, 2'si belirli değildir. Müslim ve gayrimüslimler arasındaki bu yoğun ticari ilişkiyi göstermesi bakımından bu veriler oldukça önemlidir.

Vakıflarla Olan İlişkiler

Hicri 940-950 tarihleri arasında Kadıköy'de herhangi bir vakıf kurumu mevcut değildir. Ancak bu 11 yıllık süre içerisinde Kadıköy'den iki kişinin Üsküdar'da bir para vakfından borç aldığı görülmektedir. Bu vakıf, II. Bayezid'in Saray-ı Amire Ağası olan İbrahim Ağa bin Abdullah tarafından Üsküdar'da kurulan İbrahim Ağa Zaviyesi vakfıdır.¹⁰ Bu vakıf ahalie bir yıl üzerinden ona on bir hesabı ile nakit para vererek işlem yapmaktaydı.¹¹ İşlemler yapılırken genelde para talep edenden kefil göstermesi istenmekte, bazı durumlarda da rehin kabul edilmekte idi. İbrahim Ağa Zaviyesi'nden borç alan şahıslar; Yorgi bin Solayır ve İstimad bin Papas'dır. Yorgi bin Solayır Hicri 941 yılının Şevval ayında, Kadı huzurunda adı geçen vakfın cabisi olan İbrahim bin Gündüz'e 1720 akça borcu olduğunu kabul etmiştir.¹² 942 yılının Muharrem ayında Kadıköy'den

başka bir kişi, İstimad bin Papas, aynı vakıftan 1000 akça nakit ve 100 akça kaftan bahasından borç almıştır.¹³ Bir ay sonra İstimad bin Papas'ın vakfın cabisi İbrahim bin Gündüz'e olan borcu, Kadı huzurunda tekrar tasdik edilmiştir.¹⁴ İstimad bin Papas 1000 akçayı ona onbir hesabı ile almıştır. Zikredilen "kaftan bahasından 100 akça", borcun, bir yıllığına 100 akça faiz karşılığında ve bir kaftan rehin bırakılarak alındığını göstermektedir. Bunların dışında Kadıköy'den Dimitri bin Lazari Hicri 947 yılının Muharrem ayında ismi açıkça belirtilmemiş bir para vakfından 1000 akça borç almıştır.¹⁵ Kadıköy'le bağlantısı olan diğer bir vakıf da Sultan Selim Han Vakfı'dır.¹⁶ Hicri 949 yılında cabisi Hasan bin Hızır olan bu vakfın, Kadıköy'de mülkleri bulunmaktaydı. 947 yılında bu mülklerin iki yıllığına Dimitri bin Petralife 60.000 akçaya mukataaya verildiğine¹⁷ bakılırsa vakfın Kadıköy'deki kaynaklarından büyük miktarda gelir elde ettiği düşünülebilir.

Monopolye ve Alım-Satım

Kadıköy'de 16. yüzyılın ilk yarısında iktisadi hayat, ticaret ve sanayi dallarının dışında gelişmiştir. Sicillerdeki bilgiler, Kadıköy'de bu dönemde bağcılık ve şarap üretiminin en önemli iktisadi uğraş alanı olduğunu göstermektedir. Tereke kayıtlarındaki şaraphane ve fıçı kayıtları ile bir kira sözleşmesine konu olan meyhane, şarap üretiminin başlıca göstergeleri arasında bulunmaktadır. Kadıköy'de şaraptan alınan monopolye vergisinin tek vergi türü olarak kayıtlı bulunması da şarap

üretimini önemini göstermektedir. Ayrıca bu dönemde gerçekleşen 10 ayrı gayri menkul satışının 7'sinin bağ satışlarına ait olması bağcılığın Kadıköy ekonomisindeki yerine dair bir fikir vermektedir. Söz konusu defterlerde Kadıköy'deki alım-satım işlemleriyle ilgili son derece az sayıda kayda rastlamaktayız.

Kadıköy'de iktisadi faaliyetlerin temel unsuru olan bağcılık ve bunun neticesinde elde edilen şıra ve şarap gibi ürünlerin satış yöntemleriyle ilgili ipuçlarını monopolye kayıtlarından elde etmekteyiz. Tespit ettiğimiz 4 kayıttan anlaşıldığı kadarıyla monopolye hakkını çoğunlukla amil veya mültezim olan şahıslar ellerinde bulundurmaktadırlar. Bu şahıslar halktan vergi

ma hakkı gayrimüslimlere has olmayıp müslümanlara da bu hak tanınmıştır.²⁰ Ancak söz konusu 4 kayıttaki Müslümanların monopolye sahibi olduklarına dair bir veri yoktur.

Mukataa

Mukataa, genel olarak devlete ait vergi gelirlerinden birinin tasarruf hakkının, belirlenen bir bedel karşılığında belli bir süreliğine özel şahıslara verilmesidir. Kadıköy'le ilgili hüccetlerde ise mukataa kavramını, bugünkü dille kiralama anlamında kullanılmıştır. Bu konuda 13 adet hüccet vardır. Bunlardan 10 tanesi, Kadıköy'den bazı özel şahıslara ait olan bostanların, bir bedel karşılığında bir süreliğine, yine Kadıköy'den olan başka şahıslara ki-

ri'nin yıllık 25.000 akçaya anlaştığı vakfın mülklerine, mukataa bedeli olarak yıllık 27.000 akça teklif ettiğini öğrenmekteyiz.²² Bu gelişmeler neticesinde, Dimitri fiyatı tekrardan artırarak 10.000 akçası nakit olmak üzere, söz konusu vakfın mülklerine iki yıllığına 60.000 akça teklif etmiştir. Böylece Sultan Selim Han vakfının Kadıköy'deki mülklerinin tasarruf hakkı tekrar Dimitri'ye geçmiştir.

Mukataayla ilgili bir diğer kayıt da, Kadıköy'deki bir meyhaneye ilgilidir. Hicri 942 yılının Rabiülahir ayında bu meyhaneyi ortak olarak mukataaya tutan İstati bin Manol ve Lazari arasında bir anlaşmazlık çıkmıştır.²³ İstati, Kadı huzurunda Lazari'den, ortak olarak mukataaya tuttukları meyhane hesabından dolayı, 1200 akça alacağını söylediğini söylemiştir. Lazari ise, daha önce İstati'ye 300 akça verdiğini ve aralarında bir anlaşmazlık kalmadığını, şahitlerle ispatlamıştır.²⁴

Miras ve Vesayet

İncelenen sicillerde toplam 6 adet vesayet ve miras hücceti mevcuttur. Bunlardan sadece 1 tanesi vesayet hüccetidir. 946 yılı Şaban ayına ait ilk miras hüccetinde Todora bin Petro'nun varisi olmadığı ve beytülmal zabiti İskender bin Abdullah'ın Todora'nın muhalledatını zaptetmek için hemen harekete geçtiği ve zaptettiği kaydedilmiştir.²⁵ Diğer miras hüccetinde de Dimitri bin Yorgi'nin erkek evladı olmadığına dair bir kayıtlı karşışılmaktadır.²⁶ Diğer üç adet miras hüccetinden ilkinde Babani (?) isimindeki papazın sahibi olduğu evi ve bahçesini hayatta iken oğlu Toma'ya bıraktığı ve diğer çocuklarının, kardeşleri Toma ile bu konuda herhangi bir davalarının olmadığı kaydedilmiştir.²⁷ Manol bin Yorgi'nin babası Yorgi bin Tranos mirasından kendisine düşen ev, bağ, emlak ve esbattan yarı hisse için kardeşi Duka ile anlaşmasını bildiren iki adet hüccet de son iki miras kaydını oluşturur.²⁸

Vesayet hüccetinde ise, Nikola'nın yetim kalan oğlu Yorgi'ye Kulağuz bin Aslıhan'ın, mahkeme tarafından vasi tayin olduğu zikredilmektedir.²⁹ Vasi Kulağuz bin Aslıhan'ın, Yorgi'ye

olarak topladıkları ürünleri satacakları zaman, satış tekeli de ellerinde bulundurlar. İki aylık bir zaman zarfında monopolye sahibinin haricinde bir kimsenin satış yapması yasaktır.

Zilkade 945 tarihli ilk hükümde Kadıköy sakinlerinden Yorgi Divane adlı şahıs, Kadıköy amili olan Dimitri bin Petralif'ten Kadıköy'ün monopolyesini 7500 akçaya satın almıştır.¹⁸ 946 tarihli diğer bir hükümde ise Duka adında bir meyhaneci Kadıköy'ün monopolyesini 7800 akçaya Dimitri bin Petralif'ten satın almıştır.¹⁹ Bu iki hükümde zikredilen birbirine yakın meblağlar, Kadıköy'ün monopolye değeri hakkında fikir edinmemizi sağlamaktadır. Elimizdeki diğer iki hüküm ise monopolye yasağının ihlal edilmesi hakkındadır. Monopolye al-

raya verilmesi sonrasında çıkan anlaşmazlıklarla ilgilidir. Hüccetlerden 5 tanesi taraflardan birinin diğerinde alacağı kalmasından dolayı düzenlenmiştir. Bu nedenle, bu kayıtlardaki bostanların mukataa bedeli belirtilmemiştir. Diğer 5 kayıttaki yazılmış olan mukataa bedelleri ise 300 ile 5000 akça arasında değişen rakamlardır. İki şahıs haricinde bostan sahiplerinin hepsi Müslüman ahaliden olup, bu bostanları mukataaya tutanlar da gayrimüslim kimselerdir. İki adet kayıt da, Kadıköy'de mukataaya verilen Sultan Selim Han vakfının gayri menkulleriyle ilgilidir. Bu kayıtların ilkinde, vakfın Kadıköy'deki mülklerini 946 yılında mukataaya tutan kişinin Dimitri bin Petralif olduğunu anlıyoruz.²¹ İkinci kayıttaki ise Kadıköy'den Hızır bin Ahmed'in, daha önce Dimitri

kalan bostanı, 2000 akçaya mukataaya verdiği bir başka hüccette karşımıza çıkmaktadır.³⁰ Kendi malının zarara uğramasını önleyemeyecek olan bir gayrimüslim yetimin malını korumak için mahkemenin nasıl bir yol takip ettiğini bu iki hüccet dolayısıyla anlamaktayız.

Terekeler

Sicillerdeki 7 adet tereke kaydının ilk 6'sında öne çıkan gayrimenkul türü bağdır. Kadıköylülerin en önemli iktisadi faaliyet alanlarının bağcılık ve şarap üretimi olduğu yukarıda belirtilmiş idi. Söz konusu durum terekelerdeki bu verilerle de doğrulanmaktadır.

5 terekede kaydedilmiş olan ev fiyatlarının, Üsküdar bölgesindeki ev fiyatlarının üzerinde olması dikkat çeken bir noktadır. Terekelerde, ikisi dışında, ev eşyası kayıtları yoktur. Buna karşılık ilk ve son terekeler dışındakilerin toplam değerlerine bakığımızda (sırasıyla; 9000, 9430, 7000, 5511 ve 9950 akça) tereke sahiplerinin ekonomik yönden birbirlerine yakın bir zenginlik seviyesinde buldukları söylenebilir. İstemed bin Papas'ın terekesinde mevcut olan dört inek kaydı İstemed'in sütçülükle de uğraştığını düşündürmektedir. Ayrıca, Kosta bin Tranos'un 3000 akça değerindeki bostanlığı ve bel, çapa gibi bahçe aletlerinin terekesinde yer alması, bağcılık faaliyetlerinin yanı sıra Kadıköy'de bahçe işleriyle uğraşıldığını da göstermektedir. Son tereke kaydında, Yorgi bin Solayır'ın ve kendisiyle birlikte üç oğlu ve bir kızının nakit para taksimatının yapılmış olması hem bu terekeyi diğerlerinden ayırmakta hem de bir aileden 5 kişiye ait olması dolayısıyla farklı bir tereke kaydı olarak sicillerde yer almaktadır.

Adli Davalar

Elimizdeki dört defterin kapsadığı on bir yıllık zaman dilimi içerisinde, Kadıköylülerin mahkemeye müracaat nedenlerinin iktisadi münasebetler çerçevesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu 4 defterde, Kadıköy'le ilgili olarak tespit ettiğimiz 142 davadan

121'i iktisadi olaylarla ilgilidir. Geriye kalan 21 dava ise kamu düzeni ile ilgili adli vakalar diyebileceğimiz davalardır. Söz konusu 21 kayıttan 7'si kayıp eşya, 4'ü darp, 2'si küfür, 2'si mala kast, 2'si zina 1'i boşanma, 1'i içki içme, 1'i hile, 1'i de hırsızlık davasıdır. Bu davalardan da 13 tanesinin kamu veya şahıs aleyhine işlenen suçlar olduğu dikkate alındığında, bu dönemde Kadıköy'de asayiş ihlal edecek önemde olayların fazlaca yaşanmadığını söylemek mümkündür.

Kayıp eşyalarla ilgili kayıtlarda ise bulunan mallar köye mütezim veya amil olan şahıslara teslim edilmekte ve bu şahıslar tarafından 45 gün müddetle saklandıktan sonra sahibi bulunmadığı takdirde açık arttırmayla satılmaktadır. Bu konudaki 7 kayıttan 6'sında bulunan mallar kayık veya sandaldır. Gyllius bu dönemde Kadıköylülerin balık avlamayı bilmediklerini³¹ söylese de, bu kayıtlardan Kadıköy'de balıkçılığın da yapıldığını anlamaktayız. <

- 1 Herodotus, *The History of Herodotus*, vol. II., ed. Ernest Rhys, trns. George Rawlinson, Everyman's Library, New York, 1933, s. 342.
- 2 M. Rifat Akbulut "Kadıköy", *Istanbul Ansiklopedisi*, c. IV, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yay., İstanbul, 1994, s. 381; Petrus Gyllius, *Istanbul Boğazi*, çev. Erendiz Özbayoglu, Eren Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 233.
- 3 Herodotus, *age.*, s. 342; Herodotus'tan naklen John Freely, *Istanbul The Imperial City*, Penguin, New York, 1996, s.10; Celal Esad Arseven, *Kadıköy Hakkında Tedkikat-ı Belediye*, Ahmed İhsan ve Şürekası Matbası, İstanbul, 1329, s. 9.
- 4 Evliya Çelebi, *Seyahatname*= YKY, TS. Bağdat 304 yazmasının transkripsiyonu, I. Kitap, haz. O. Şaik Gökyay, İstanbul, 1996, s. 205.
- 5 Eremya Çelebi Kömürçiyani, *Istanbul Tarihi XVII. Asırda İstanbul*, İ.Ü. Ed. Fak. Yay., No: 506, çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul, 1952, s. 302'de Andreasyan'ın notu.
- 6 Arseven, *age.*, s. 18-19.
- 7 Lubenau, *age.*, s. 117.
- 8 Hüseyin Ayvansarayi, *Hadikatü'l-Cevami*, İstanbul 1281, s. 249.
- 9 Ayvansarayi, *age.*, s. 248-249.
- 10 Tahsin Özcan, *Kanunî Dönemi Üsküdar Para Vakıfları*, Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enst. İktisat Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul, 1997, s. 188.
- 11 *Aynı eser*, s. 191.
- 12 İstanbul Kadılığı Üsküdar Mahkemesi Şerhiye Sicilleri Arşivi Sicil No: 9, Varak No: 59 (Bundan sonra No: 9, vr. 59 şeklinde gösterilecektir.).
- 13 No: 9, vr. 70.
- 14 No: 9, vr. 80.
- 15 No: 11, vr. 56.
- 16 No: 12, vr. 5; No: 11, vr. 43 ve 63.
- 17 No: 11, vr. 63.
- 18 No: 11, vr. 9.
- 19 No: 11, vr. 24.
- 20 Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. II, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1951, s. 549.
- 21 No: 11, vr. 43.
- 22 No: 11, vr. 63.
- 23 No: 9, vr. 111.
- 24 No: 9, vr. 111.
- 25 No: 11, vr. 69.
- 26 No: 11, vr. 70. Bu iki hüccet, okunma güçlüğü dolayısıyla detaylıca anlaşılammıştır.
- 27 No: 9, vr. 44.
- 28 No: 12, vr. 38 ve 39.
- 29 No: 11, vr. 61. Ayrıca, vesayetin hukuki tahlili için bkz. M. Akif Aydın, "Eyüp Şerhiye Sicillerinden 184, 185 ve 188 numaralı Defterlerin Hukuki Tahlili", *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam*, ed. Tülay Artan, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1998, s. 65-72.
- 30 No: 11, vr. 61.
- 31 Gyllius, *age.*, s. 232.